

**Συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-67/00, T-68/00, T-71/00
και T-78/00**

**JFE Engineering Corp. κ.λπ.
κατά
Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

**«Συμπράξεις — Αγορά των χαλυβδοσωλήνων άνευ ραφής — ΕΖΕΣ —
Αρμοδιότητα της Επιτροπής — Παράβαση — Πρόστιμα»**

Απόφαση του Πρωτοδικείου (δεύτερο τμήμα) της 8ης Ιουλίου 2004 II - 2514

Περίληψη της απόφασεως

- 1. Προσφυγή ακυρώσεως — Αρμοδιότητα του κοινοτικού δικαστή — Υποκατάσταση του αποδέκτη αποφάσεως κοινοτικού οργάνου από νέον αποδέκτη — Αποκλείεται αν εξακολουθεί να υφίσταται ο αποδέκτης που ορίζει η απόφαση (Άρθρα 229 ΕΚ και 230, εδ. 4, ΕΚ)*

2. Προσφυγή ακυρώσεως — Προσφυγή ασκηθείσα από το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που είναι αποδέκτης της προσβαλλομένης πράξεως — Μεταβίβαση της προσφυγής σε τρίτο πρόσωπο — Δεν επιτρέπεται
(Άρθρα 229 ΕΚ και 230, εδ. 4, ΕΚ)
3. Ανταγωνισμός — Κοινοτικοί κανόνες — Παραβάσεις — Καταλογισμός — Φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εκμεταλλεύεται την επιχείρηση κατά τον χρόνο της παραβάσεως — Συνεκτίμηση της ευθύνης άλλου προσώπου το οποίο έχει αναλάβει την εκμετάλλευση της επιχείρησης — Επιτρέπεται — Έκταση
4. Κοινοτικό δίκαιο — Αρχές — Θεμελιώδη δικαιώματα — Τεκμήριο αθωότητας — Διαδικασία στον τομέα του ανταγωνισμού — Δυνατότητα εφαρμογής
5. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Απόφαση της Επιτροπής περί διαπιστώσεως παραβάσεως — Τρόπος αποδείξεως — Επίκληση δέσμης ενδείξεων — Απαιτούμενος βαθμός αποδεικτικής ισχύος όσον αφορά τις επιμέρους ενδείξεις
(Άρθρο 81 § 1, ΕΚ)
6. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Απόφαση της Επιτροπής περί διαπιστώσεως παραβάσεως συνιστάμενης στη σύναψη συμφωνίας βλάπτουσας τον ανταγωνισμό — Απόφαση στηριζόμενη σε έγγραφες αποδείξεις — Υποχρεώσεις, ως προς την απόδειξη, των επιχειρήσεων που αμφισβητούν το υποστατό της παραβάσεως
(Άρθρο 85 § 1, ΕΚ)
7. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων — Επιπτώσεις στον ανταγωνισμό — Κριτήρια εκτιμήσεως — Επιζήμιο για τον ανταγωνισμό αποτέλεσμα — Επαρκής διαπίστωση
(Άρθρο 81 § 1, στοιχ. γ', ΕΚ)
8. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων — Απόδειξη της παραβάσεως βαρύνουσα την Επιτροπή — Όρια
(Άρθρο 81 § 1, στοιχ. γ', ΕΚ)
9. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων — Απόδειξη — Απάντηση επιχείρησης σε αίτηση της Επιτροπής για παροχή πληροφοριών — Δήλωση επιχείρησης αμφισβητούμενη από άλλες επιχειρήσεις — Κατάθεση ενώπιον εισαγγελέα — Αποδεικτική αξία — Εκτίμηση
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 11)

10. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων — Απόδειξη της παραβάσεως — Προσκόμιση από την Επιτροπή εγγράφου χωρίς αποκάλυψη της πηγής του — Επιτρέπεται
11. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Συμμετοχή σε συσκέψεις επιχειρήσεων έχουσες ως αντικείμενο την υιοθέτηση συμπεριφοράς αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού — Περίσταση επιτρέπουσα, ελλείψει αποστασιοποιήσεως από τις ληφθείσες αποφάσεις, να θεωρηθεί ότι η επιχείρηση μετέχει στην επακόλουθη σύμπραξη
(Άρθρο 81 § 1, ΕΚ)
12. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Απόφαση της Επιτροπής περί διαπιστώσεως παραβάσεως — Αποδεικτικά στοιχεία που πρέπει να συγκεντρωθούν — Απαιτούμενος βαθμός συγκεκριμενοποιήσεως των τύπων προϊόντων που καλύπτει η παράβαση
(Άρθρο 81 § 1, ΕΚ)
13. Διαδικασία — Απόδειξη — Βάρος αποδείξεως — Μετάθεση του βάρους από τον προσφεύγοντα στον καθού σε μια ειδική περίπτωση — Αδυναμία της Επιτροπής να προσδιορίσει την ημερομηνία λήξεως της ισχύος συμφωνίας με τρίτο κράτος συναφθείσας με δική της μέριμνα
14. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές που συνιστούν ενιαία παράβαση — Επιχειρήσεις στις οποίες μπορεί να προσαφθεί παράβαση συνιστάμενη στη συμμετοχή τους στην ενιαία σύμπραξη — Κριτήρια
(Άρθρο 81 § 1, ΕΚ)
15. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών — Κριτήρια
(Άρθρο 81 § 1, ΕΚ)
16. Πράξεις των οργάνων — Αιτιολόγηση — Υποχρέωση — Περιεχόμενο
(Άρθρο 253 ΕΚ)
17. Προσφυγή ακυρώσεως — Λόγοι ακυρώσεως — Προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας — Εκ φύσεως υποκειμενικώς εκτιμώμενη παρέκκλιση από τη νομιμότητα αποκλείουσα αυτεπάγγελτο δικαστικό έλεγχο
(Άρθρο 230 ΕΚ Κανονισμός Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, άρθρο 48 § 2)
18. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Απόφαση της Επιτροπής περί διαπιστώσεως παραβάσεως — Απόφαση μη ταυτιζόμενη με την ανακοίνωση των αιτιάσεων — Προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας — Προϋπόθεση — Αδυναμία της επιχείρησης να αμυνθεί έναντι αιτιάσεως που έγινε τελικώς δεκτή
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 19 § 1)

19. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Ανακοίνωση των αιτιάσεων — Απαραίτητο περιεχόμενο

(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 19 § 1)

20. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Αντίστοιχες αρμοδιότητες της Επιτροπής και της Εποπτεύουσας Αρχής της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών — Αρχή της ενιαίας θυρίδας — Κίνηση διαδικασίας βάσει τόσο διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ όσο και διατάξεων της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο — Επιτρέπεται — Προϋπόθεση — Αδυναμία, κατά το στάδιο αυτό, προσδιορισμού της αρμόδιας προς διαπίστωση και κύρωση της παραβάσεως αρχής

(Άρθρο 81 ΕΚ· Συμφωνία ΕΟΧ, άρθρα 56 και 109· κανονισμός 17 του Συμβουλίου)

21. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Μη επιβολή προστίμου ή μείωσή του ως αντιστάθμισμα της συνεργασίας της κατηγορουμένης επιχειρήσεως — Τήρηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως

(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)

22. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Συνεργασία της επιχειρήσεως κατά τη διοικητική διαδικασία — Έννοια — Απλή παροχή ζητηθεισών πληροφοριών χωρίς αναγνώριση του υποστατού της παραβάσεως — Δεν εμπίπτει

(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)

23. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως

(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)

24. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Περιθώριο εκτιμήσεως της Επιτροπής — Όρια — Τήρηση των κατευθυντηρίων γραμμών που έχει εκδώσει η Επιτροπή — Τήρηση των κανόνων και των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου

(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής)

25. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Εξουσία εκτιμήσεως της Επιτροπής — Δικαστικός έλεγχος — Αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας — Προϋπόθεση ασκήσεως — Περιεχόμενο

(Άρθρο 229 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 17)

1. Ο καθολικός διάδοχος ενός φυσικού ή νομικού προσώπου που έχει παύσει να υφίσταται υπεισέρχεται αναγκαστικά αυτοδικαίως στη θέση του προκατόχου του ως αποδέκτη πράξεως οργάνου και μπορεί, συνεπώς, να συνεχίσει μια προσφυγή ακυρώσεως ασκηθείσα από τον προκατόχο του.

Αντιθέτως, ο κοινοτικός δικαστής δεν είναι αρμόδιος, ούτε στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 230 ΕΚ ούτε στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας πλήρους δικαιοδοσίας κατά το άρθρο 229 ΕΚ όσον αφορά τις κυρώσεις, να μεταρρυθμίζει την απόφαση κοινοτικού οργάνου υποκαθιστώντας στον αποδέκτη της αποφάσεως άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, όταν ο εν λόγω αποδέκτης εξακολουθεί να υφίσταται. Η αρμοδιότητα αυτή ανήκει, a priori, αποκλειστικά στο όργανο που εξέδωσε την εν λόγω απόφαση. Έτσι, οσάκις το αρμόδιο κοινοτικό όργανο έχει εκδώσει απόφαση και, συνεπώς, προσδιορίσει την ταυτότητα του προσώπου στο οποίο πρέπει να απευθύνεται η απόφαση αυτή, δεν εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να αντικαταστήσει το πρόσωπο αυτό με άλλο.

(βλ. σκέψεις 46-47)

2. Η προσφυγή που ασκεί ένα πρόσωπο υπό την ιδιότητα του αποδέκτη μιας πράξεως για να εξασφαλίσει τα δικαιώματά του στο πλαίσιο ακυρωτικού αιτήματος κατά το άρθρο 230 ΕΚ ή αιτήματος μεταρρυθμίσεως κατά το άρθρο 229 ΕΚ δεν μπορεί να μεταβιβαστεί σε

τρίτο πρόσωπο το οποίο δεν είναι ο αποδέκτης της αποφάσεως. Πράγματι, αν γινόταν δεκτή η δυνατότητα τέτοιας μεταβιβάσεως, θα υπήρχε ασυμφωνία μεταξύ της ιδιότητας δυνάμει της οποίας ασκήθηκε η προσφυγή και της ιδιότητας δυνάμει της οποίας υποτίθεται ότι συνεχίζεται η δίκη. Επιπλέον, μια τέτοια μεταβίβαση θα δημιουργούσε ασυμφωνία μεταξύ της ιδιότητας του αποδέκτη της πράξεως και της ιδιότητας του προσώπου που είναι διάδικος υπό την ιδιότητα του αποδέκτη.

(βλ. σκέψη 48)

3. Το πρόσωπο υπό την ευθύνη του οποίου έχει πλέον θεθεί η εκμετάλλευση μιας επιχειρήσεως μπορεί, κατά το στάδιο της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής, να αναλάβει, με σχετική δήλωση, την ευθύνη των πραγματικών περιστατικών που προσάπτονται στον πραγματικά ευθυνόμενο, έστω και αν για την παράβαση αυτή ευθύνεται, καταρχήν, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που διηύθυνε την εν λόγω επιχείρηση κατά τον χρόνο της διαπράξεως της παραβάσεως. Ωστόσο, μια τέτοια δήλωση δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να μεταβάλει την ταυτότητα του αποδέκτη μιας αποφάσεως της Επιτροπής, όταν η απόφαση αυτή έχει εκδοθεί, ούτε την ταυτότητα του προσφεύγοντος σε προσφυγή ακυρώσεως κατά τέτοιας αποφάσεως μετά την άσκηση της προσφυγής αυτής.

(βλ. σκέψη 50)

4. Το τεκμήριο αθωότητας, όπως προκύπτει ιδίως από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αποτελεί μέρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου —επιβεβαιωθείσα άλλωστε από το προοίμιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξεως και από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και από το άρθρο 47 του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως—, προστατεύονται στην κοινοτική έννομη τάξη. Λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των επιδικών παραβάσεων καθώς και της φύσεως και του βαθμού αυστηρότητας των κυρώσεων τις οποίες επισύρουν, η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας εφαρμόζεται και επί των διαδικασιών των σχετικών με παραβάσεις των ισχυόντων για τις επιχειρήσεις κανόνων ανταγωνισμού που μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών.
5. Στον τομέα του ανταγωνισμού, είναι απαραίτητο να προσκομίσει η Επιτροπή ακριβή και συγκλίνοντα αποδεικτικά στοιχεία για να στηρίξει την αταλάντευτη πεποίθηση ότι η παράβαση την οποία διαπιστώνει όντως διαπράχθηκε.

Ωστόσο, κάθε απόδειξη που προσκομίζει η Επιτροπή δεν χρειάζεται να ανταποκρίνεται αναγκαστικά στα κριτήρια αυτά σε σχέση προς κάθε στοιχείο της παραβάσεως. Αρκεί η δέσμη των ενδείξεων που επικαλείται το εν λόγω όργανο, συνολικώς εκτιμώμενη, να ανταποκρίνεται στην απαίτηση αυτή. Συνεπώς, το γεγονός ότι ένα έγγραφο αναφέρεται σε ορισμένα μόνον από τα πραγματικά περιστατικά που μνημονεύονται σε άλλα αποδεικτικά στοιχεία δεν αρκεί ώστε να υποχρεώσει την Επιτροπή να μην περιλάβει το έγγραφο αυτό στη δέσμη των ενοχοποιητικών ενδείξεων που λαμβάνει υπόψη της.

(βλ. σκέψεις 179-180, 238, 263)

Επομένως, τυχόν αμφιβολία του δικαστή είναι υπέρ της επιχειρήσεως στην οποία απευθύνεται η απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση. Συνεπώς, ο δικαστής δεν μπορεί να θεωρήσει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον —όπως υποχρεούται— την ύπαρξη της επιδικής παραβάσεως όταν διατηρεί αμφιβολίες ως προς το ζήτημα αυτό.

(βλ. σκέψεις 173, 177-178)

6. Εφόσον η Επιτροπή, για να αποδείξει την παράβαση που προτίθεται να κολάσει, ήτοι τη σύναψη συμφωνίας έχουσας βλαπτικό για τον ανταγωνισμό αποτέλεσμα και απαγορευόμενης από το άρθρο 81, παράγραφος 1, στοιχείο γ', ΕΚ, στηρίζεται σε έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις δεν μπορούν να αμφισβητήσουν λυσιτελώς το υποστατό της παραβάσεως παρά μόνον αν αποδείξουν ότι τα ληφθέντα υπόψη αποδεικτικά στοιχεία είναι ανεπαρκή προς απόδειξη του

υποστατού της παράνομης συμφωνίας. Ουδόλως θα χρησίμευε να επιχειρήσουν να αποδείξουν ότι η σύναψη της συμφωνίας δεν εξυπηρετούσε το εμπορικό τους συμφέρον ή ότι για τη συμπεριφορά που πράγματι υιοθέτησαν στην αγορά μπορούσε να υπάρξει εξήγηση άλλη από την ύπαρξη της βλάβτουςας τον ανταγωνισμό συμφωνίας.

(βλ. σκέψεις 181-187)

7. Εφόσον η Επιτροπή έχει ως αποστολή τον κολασμό των παραβάσεων του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ και οι συμφωνίες για την «κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού» μνημονεύονται ρητώς στο άρθρο 81, παράγραφος 1, στοιχείο γ', ΕΚ ως απαγορευόμενες βάσει της διατάξεως αυτής, αρκεί να αποδείξει η Επιτροπή ότι μια συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την κατανομή των κοινοτικών αγορών ενός ή περισσότερων προϊόντων μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών για να θεωρηθεί ότι η συμφωνία αυτή συνιστά παράβαση.

(βλ. σκέψη 202)

8. Εναπόκειται μεν αναγκαστικά στην Επιτροπή, όταν προτίθεται να κολάσει παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, στοιχείο γ', ΕΚ, να αποδείξει ότι συνήφθη μια παράνομη συμφωνία περι-

κατανομής των αγορών, θα ήταν όμως υπερβολικό να απαιτείται, επιπλέον, να αποδείξει τον ειδικό μηχανισμό μέσω του οποίου θα επιτυγχανόταν ο σκοπός αυτός. Πράγματι, θα ήταν ιδιαίτερα εύκολο για μια επιχείρηση ευθυνόμενη για παράβαση να αποφύγει κάθε κύρωση, αν μπορούσε να αντλήσει επιχειρημα από το ότι οι πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία μιας παράνομης συμφωνίας είναι ασαφείς, όταν η ύπαρξη της συμφωνίας και ο θίγων τον ανταγωνισμό σκοπός της έχουν επαρκώς αποδειχθεί. Οι επιχειρήσεις μπορούν να αμυνθούν λυσιτελώς σε μια τέτοια περίπτωση εφόσον έχουν τη δυνατότητα να σχολιάσουν όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που επικαλείται εναντίον τους η Επιτροπή.

(βλ. σκέψεις 203, 317)

9. Η αξιοπιστία των απαντήσεων στην αίτηση της Επιτροπής για την παροχή πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17, που δίνονται εξ ονόματος μιας επιχειρήσεως αυτής καθαυτήν, υπερβαίνει την τυχόν αξιοπιστία της απαντήσεως ενός μέλους του προσωπικού της, ανεξαρτήτως της προσωπικής του εμπειρίας ή γνώμης.

Ωστόσο, η δήλωση μιας επιχειρήσεως κατηγορουμένης ότι μετέσχε σε σύμπραξη, της οποίας η ακρίβεια αμφισ-

βηγείται από διάφορες άλλες, επίσης κατηγορούμενες επιχειρήσεις, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως συνιστώσα επαρκή απόδειξη της υπάρξεως παραβάσεως διαπραχθείσας από τις επιχειρήσεις αυτές αν δεν τεκμηριώνεται από άλλα αποδεικτικά στοιχεία.

δεται στο πλαίσιο της έρευνας αποτελούν περιστάσεις που καθιστούν μια τέτοια κατάθεση περισσότερο αξιόπιστη από μια απλή δήλωση.

(βλ. σκέψεις 205, 211-212, 219, 296, 312)

Εξάλλου, οι δηλώσεις που αντίκεινται στα συμφέροντα του δηλούντος πρέπει, καταρχήν, να θεωρούνται ως ιδιαίτερος αξιόπιστος αποδεικτικός στοιχείο. Ειδικότερα, το γεγονός ότι ένα πρόσωπο στο οποίο ζητείται να σχολιάσει κάποια έγγραφα ομολογεί ότι έχει διαπράξει παράβαση και αναγνωρίζει έτσι πραγματικά περιστατικά που βαίνουν πέραν εκείνων των οποίων η ύπαρξη θα μπορούσε να συναχθεί άμεσα από τα εν λόγω έγγραφα συνεπάγεται α ριγοί, ελλείψει ιδιαίτερων περιστάσεων που να παρέχουν ενδείξεις περί του αντιθέτου, ότι το πρόσωπο αυτό έλαβε την απόφαση να πει την αλήθεια.

10. Η αρχή που ισχύει στο κοινοτικό δίκαιο είναι η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων και το μόνο κατάλληλο κριτήριο προς εκτίμηση των προσκομιζομένων αποδείξεων έγκειται στην αξιοπιστία τους. Η αξιοπιστία ενός εγγράφου δεν μπορεί να θεθεί εν αμφιβόλω με την αιτιολογία ότι η Επιτροπή που το προσκόμισε δεν αποκαλύπτει την πηγή, καθόσον μπορεί να είναι απαραίτητο να προστατεύσει η Επιτροπή την ανωνυμία των πληροφοριοδοτών της.

(βλ. σκέψη 273)

Τέλος, καίτοι μια κατάθεση ενώπιον εισαγγελέα δεν έχει ασφαλώς την ίδια αξία με μια ένορκη μαρτυρική κατάθεση ενώπιον δικαστηρίου, πρέπει να θεωρηθεί ότι η πίεση, η οποία οφείλεται στις εξουσίες έρευνας τις οποίες διαθέτει ο εισαγγελέας, και οι αρνητικές συνέπειες που μπορούν να προκύψουν σε ποινικό επίπεδο για τον καταθέτοντα που ψεύ-

11. Εφόσον μια επιχείρηση συμμετέχει σε συναντήσεις μεταξύ επιχειρήσεων που έχουν ως αντικείμενο τη βλάβη του ανταγωνισμού και δεν αποστασιοποιείται δημοσίως από το περιεχόμενο των συναντήσεων αυτών, δημιουργώντας έτσι την εντύπωση στους άλλους συμμετέχοντες ότι μετέχει στη σύμπραξη που προκύπτει από τις εν λόγω συναντήσεις και ότι θα συμμορφωθεί με αυτήν, μπορεί να θεωρηθεί ότι συμμετέχει στην εν λόγω σύμπραξη.

(βλ. σκέψη 327)

12. Αν μια απόφαση η οποία κολάζει ορισμένη συμφωνία, λαμβανόμενη υπόψη στο σύνολό της, αφήνει να εννοηθεί ότι η διαπιστούμενη παράβαση αφορούσε έναν συγκεκριμένο τύπο προϊόντων και μνημονεύει τα αποδεικτικά στοιχεία που στηρίζουν αυτό το συμπέρασμα, το γεγονός ότι η απόφαση αυτή δεν περιέχει ακριβή και εξαντλητική απαρίθμηση όλων των τύπων προϊόντων που καλύπτονται από την παράβαση δεν αρκεί, αυτό καθαυτό, για να δικαιολογήσει την ακύρωσή της. Αν δεν ίσχυε αυτό, μια επιχείρηση θα μπορούσε να αποφύγει κάθε κύρωση παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή θα αποδείκνυε με βεβαιότητα ότι η επιχείρηση αυτή διέπραξε παράβαση, αν δεν είχε προσδιοριστεί η ταυτότητα των συγκεκριμένων προϊόντων, μεταξύ ενός φάσματος ομοειδών προϊόντων τα οποία διαθέτει η επιχείρηση στο εμπόριο.

(βλ. σκέψη 336)

13. Αν, κατά κανόνα, ο προσφεύγων δεν μπορεί να μεταθέσει το βάρος αποδείξεως στον καθού επικαλούμενος περιστάσεις τις οποίες δεν είναι σε θέση να αποδείξει, η έννοια του βάρους αποδείξεως δεν μπορεί, σε περίπτωση που η Επιτροπή αποφάσισε να μη λάβει υπόψη της την ύπαρξη παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού για την περίοδο κατά την οποία ίσχυαν συμφωνίες αυτοπεριορισμού συναφθείσες μεταξύ τρίτης χώρας και της Κοινότητας, εκπροσωπούμενης από την Επιτροπή, να εφαρμοστεί προς όφελος της Επιτροπής όσον αφορά την ημερομηνία λήξεως της ισχύος των εν λόγω συμφωνιών. Πράγ-

ματι, η ανεξήγητη αδυναμία της Επιτροπής να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με μια περίπτωση που την αφορά άμεσα στερεί από το Πρωτοδικείο τη δυνατότητα να αποφανθεί εν πλήρη γνώση της καταστάσεως όσον αφορά την εν λόγω ημερομηνία λήξεως της ισχύος και θα αντέκειτο στην αρχή της ορθής απονομής της δικαιοσύνης αν οι συνέπειες αυτής της αδυναμίας της Επιτροπής επιβάρυναν τις αποδέκτριες της προσβαλλομένης αποφάσεως επιχειρήσεις, οι οποίες, σε αντίθεση προς το καθού όργανο, δεν είναι σε θέση να προσκομίσουν την ελλείπουσα απόδειξη.

(βλ. σκέψεις 342-344)

14. Μια επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί υπαίτια συνολικής συμπράξεως έστω και αν αποδεδειγμένα δεν μετέσχε ευθέως παρά σε ένα μόνον ή σε πλείονα συστατικά στοιχεία αυτής της συμπράξεως, εφόσον, αφενός, γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι η συμπαιγνία στην οποία μετείχε, ειδικότερα μέσω τακτικών συναντήσεων που οργανώνονταν επί σειράν ετών, αποτελούσε μέρος συνολικού σχεδίου με στόχο τη στρέβλωση της φυσιολογικής λειτουργίας του ανταγωνισμού και, αφετέρου, το συνολικό αυτό σχέδιο κάλυπτε όλα τα συστατικά στοιχεία της συμπράξεως.

Ομοίως, το γεγονός ότι διάφορες επιχειρήσεις διαδραμάτισαν διαφόρους ρόλους κατά την επιδίωξη ενός κοινού

στόχου δεν εξαλείφει την ταυτότητα του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό σκοπού και, ως εκ τούτου, της παραβάσεως, εφόσον κάθε επιχείρηση συνέβαλε, εντός της δικής της σφαίρας επιρροής, στην επιδίωξη του κοινού στόχου.

16. Η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας πράξεως δεν μπορεί να συμπεριλαμβάνει και υποχρέωση του οργάνου που την εξέδωσε να αιτιολογήσει το γεγονός ότι δεν εξέδωσε άλλες παρεμφερείς πράξεις απευθυνόμενες σε τρίτους.

(βλ. σκέψη 414)

(βλ. σκέψη 370)

15. Προκειμένου να μπορούν να επηρεάσουν το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο, μια απόφαση, συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική πρέπει, βάσει ενός συνόλου πραγματικών ή νομικών στοιχείων, να καθιστούν δυνατόν να πιθανολογηθεί με επαρκή βαθμό πιθανότητας ότι μπορούν να ασκήσουν επιρροή, άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική, επί των εμπορικών ρευμάτων μεταξύ κρατών μελών. Επομένως, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να αποδεικνύει τον πραγματικό επηρεασμό του εμπορίου, καθόσον αρκεί ο δυνητικός επηρεασμός. Πάντως, πρέπει αυτός ο πραγματικός ή δυνητικός επηρεασμός να μην είναι ασήμαντος.

17. Η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, δεδομένου ότι συνιστά, ως εκ της φύσεώς της, μια υποκειμενικώς εκτιμώμενη παρέκκλιση από τη νομιμότητα, δεν άπτεται της παραβάσεως ουσιώδους τύπου και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη αυτεπαγγέλτως. Κατά συνέπεια, ένα τέτοιος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορρίπτεται ως απαράδεκτος, δυνάμει του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας οσάκις ένας διάδικος τον προβάλλει για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεώς του.

(βλ. σκέψη 425)

(βλ. σκέψη 392)

18. Υπάρχει προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας οφειλόμενη σε απόκλιση μεταξύ της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και της τελικής αποφάσεως μόνον όταν μια αιτίαση που περιελήφθη στην τελική απόφαση δεν είχε εκτεθεί επαρκώς στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ώστε να επιτρέψει στους αποδέκτες της να αμυνθούν.

Επομένως, δεν μπορεί, καταρχήν, να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι περιόρισε την έκταση εφαρμογής μιας τελικής αποφάσεως σε σχέση προς την προηγηθείσα ανακοίνωση των αιτιάσεων, δεδομένου ότι η Επιτροπή οφείλει να ακούσει τους αποδέκτες της ανακοίνωσης και, ενδεχομένως, να λάβει υπόψη της τις παρατηρήσεις τις οποίες υποβάλλουν προς απάντηση στις διατυπωθείσες αιτιάσεις, με σκοπό ακριβώς τον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνάς τους.

(βλ. σκέψεις 429-430)

19. Η υποχρέωση της Επιτροπής στο στάδιο της ανακοίνωσης των αιτιάσεων περιορίζεται στην έκθεση των προβαλλομένων αιτιάσεων και στη σαφή αναφορά των πραγματικών περιστατικών επί των οποίων στηρίζεται η Επιτροπή, καθώς και του χαρακτηρισμού που τους προσδίδεται, προκειμένου να μπορούν οι αποδέκτες της να αμυνθούν λυσιτελώς. Η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να εκθέσει τα συμπεράσματα που συνάγει από τα πραγματικά περιστατικά, έγγραφα και νομικά επιχειρήματα.

(βλ. σκέψη 453)

20. Η Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ), ιδίως τα άρθρα 56 και 109, εγκαθιδρύει ένα σύστημα «ενιαίας θυρίδας» για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, το οποίο εφαρμόζεται ήδη από το στάδιο της έρευνας, οπότε καθεμία από τις δύο

αρχές έχει υποχρέωση να απεκδυθεί της αρμοδιότητάς της και να διαβιβάσει τον φάκελό της στην άλλη αρχή αν διαπιστώσει ότι αρμόδια είναι η άλλη αρχή.

Ωστόσο, αυτή η έννοια της «ενιαίας θυρίδας» δεν μπορεί να εφαρμοστεί από την αρχή της έρευνας όταν δεν είναι δυνατόν, κατά το στάδιο αυτό, να καθοριστεί ποια αρχή είναι αρμόδια, άλλως παραβιάζεται, στην περίπτωση που επιλαμβάνεται της υποθέσεως η Εποπτεύουσα Αρχή της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) αλλά τελικά αρμόδια είναι η Επιτροπή, η αρχή σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις της Συμφωνίας ΕΟΧ δεν μπορεί να στερήσουν από την Επιτροπή την αρμοδιότητά της να διενεργεί έρευνα για θίγουσες τον ανταγωνισμό συμπεριφορές που επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών της Κοινότητας.

Για τον λόγο αυτόν δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι κίνησε έρευνα σε ένα συγκεκριμένο τομέα επικαλούμενη ως νομική βάση συγχρόνως το άρθρο 81 ΕΚ, τον κανονισμό 17 και το άρθρο 53 ΕΟΧ, καθώς και μια απόφαση της Εποπτεύουσας Αρχής της ΕΖΕΣ με την οποία επετράπη η υποβολή αιτήσεως αρωγής στην Επιτροπή, αν, κατά τον χρόνο κινήσεως αυτής της διαδικασίας, η Επιτροπή δεν μπορούσε λογικά να γνωρίζει με βεβαιότητα ποια ήταν η ορθή νομική βάση, δεδομένου ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό εξηρ-

τάτο από τις έρευνες που έπρεπε να πραγματοποιηθούν.

(βλ. σκέψεις 489-490, 492)

21. Όταν διάφορες επιχειρήσεις παρέχουν στην Επιτροπή, κατά το ίδιο στάδιο της διοικητικής διαδικασίας και υπό ανάλογες περιστάσεις, παρόμοιες πληροφορίες που αφορούν τα πραγματικά περιστατικά που τους καταλογίζονται, πρέπει να θεωρείται η συνεργασία την οποία παρέχουν συγκρίσιμη και, συνεπώς, οι επιχειρήσεις αυτές πρέπει να τυγχάνουν ίσης μεταχειρίσεως κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου που τους επιβάλλεται.

(βλ. σκέψεις 501, 573)

22. Για να δικαιολογεί μείωση ενός προστίμου λόγω συνεργασίας, η συμπεριφορά μιας επιχειρήσεως πρέπει να διευκολύνει το έργο της Επιτροπής που συνίσταται στη διαπίστωση και τη δίωξη των παραβάσεων των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού.

Δεν διευκολύνει σημαντικά το έργο της Επιτροπής η επιχείρηση η οποία περιορίζεται να παράσχει τις πληροφορίες σχετικά με πραγματικά περιστατικά τις οποίες έχει ζητήσει η Επιτροπή και των οποίων η χρησιμότητα έγκειται αποκλειστικά στο ότι ενισχύουν, σε ορισμένο βαθμό, άλλες δηλώσεις τις οποίες ήδη διαθέτει η Επιτροπή, ενώ αρνείται κάθε ερμηνεία τους ικανή να αποδείξει ότι η ίδια έχει διαπράξει παράβαση, και η οποία ουδέποτε την πληροφόρησε, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, ότι αναγνώριζε το υποστατό των πραγματικών περιστατικών, τα οποία, εξάλλου, εξακολούθησε να αμφισβητεί και ενώπιον του Πρωτοδικείου.

(βλ. σκέψεις 499, 503-505)

23. Το ύψος του προστίμου που επιβάλλεται σε μια επιχείρηση για παράβαση στον τομέα του ανταγωνισμού πρέπει να είναι ανάλογο της παραβάσεως, συνολικώς εκτιμώμενης, λαμβανομένης ιδίως υπόψη της σοβαρότητάς της.

Για να εκτιμηθεί η σοβαρότητα μιας παραβάσεως, είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη μεγάλος αριθμός στοιχείων, των οποίων ο χαρακτήρας και η σημασία ποικίλλουν ανάλογα με τη μορφή της επίμαχης παραβάσεως και τις ιδιαίτερες περιστάσεις της.

(βλ. σκέψη 532)

24. Η Επιτροπή διαθέτει μεν ένα περιθώριο εκτιμήσεως για την επιμέτρηση των προστίμων στις υποθέσεις ανταγωνισμού, δεν μπορεί, όμως, να αποστεί από τους κανόνες με τους οποίους έχει αυτοδεσμευθεί και οφείλει να λαμβάνει υπόψη ιδίως τα προβλεπόμενα από επιτακτικούς κανόνες στοιχεία των κατευθυντηρίων γραμμών της. Εφόσον, όμως, οι κατευθυντήριες γραμμές της για τον υπολογισμό των προστίμων δεν την υποχρεώνουν να λαμβάνει συστηματικά υπόψη μια συγκεκριμένη περίπτωση, μπορεί να καθορίζει ποιους παράγοντες πρέπει να λάβει προς τούτο υπόψη, πράγμα που της επιτρέπει να προσαρμόζει την εκτίμησή της in concreto. Ωστόσο, προβαίνοντας στην εκτίμηση αυτή, η Επιτροπή οφείλει να τηρεί το κοινοτικό δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει όχι μόνον τις διατάξεις της Συνθήκης, αλλά και τις γενικές αρχές του δικαίου.

(βλ. σκέψεις 537, 553, 572)

25. Όταν μια επιχείρηση, η οποία έχει ασκήσει προσφυγή κατά αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία της επιβλήθηκε πρόστιμο για παράβαση των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, ζητεί, με την προσφυγή της, από τον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει την αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας, ακόμα και στο πλαίσιο αιτήματος περί

μειώσεως του ποσού του προστίμου, το Πρωτοδικείο έχει την εξουσία να μεταρρυθμίσει την προσβαλλόμενη πράξη, ακόμα και αν δεν την ακυρώσει, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις πραγματικές περιστάσεις, προκειμένου να τροποποιήσει το ύψος του επιβληθέντος προστίμου. Η αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας την οποία απονέμει στον κοινοτικό δικαστή το άρθρο 17 του κανονισμού 17 σύμφωνα με το άρθρο 229 ΕΚ περιλαμβάνει ρητώς την εξουσία αυξήσεως, εφόσον παρίσταται ανάγκη, του επιβληθέντος προστίμου.

Οι εκπρόσωποι της Επιτροπής μπορούν, εκτός εάν έχουν ρητές αντίθετες οδηγίες από τους ιεραρχικώς ανωτέρους τους, να ζητήσουν νομίμως από τον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει την αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας και να αυξήσει το ποσό του προστίμου που καθόρισαν τα μέλη της Επιτροπής. Πράγματι, το γεγονός απλώς και μόνον ότι ένας εκπρόσωπος της Επιτροπής ζητεί από τον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει την εξουσία την οποία διαθέτει και προβάλλει επιχειρήματα τα οποία θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να δικαιολογήσουν το διάβημα αυτό δεν σημαίνει ότι ο εκπρόσωπος υποκαθιστά τα μέλη της Επιτροπής.

(βλ. σκέψεις 575, 577)